

**RADA GMINY
SANOK**

UCHWAŁA NR L/396/2010

Rady Gminy w Sanoku

z dnia 29 października 2010 r.

**w sprawie uchwalenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w
Gminie Sanok na lata 2010 - 2016**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, póź. 1591 z późn. zm.) w związku z art. 17 ust. 13 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2009r. Nr 175 poz. 1362), Rada Gminy w Sanoku uchwała co następuje:

§1

Uchwała się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Sanok w latach 2010-2016 w brzmieniu stanowiącym załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały

§2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Sanok.

§3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy Sanok
Stanisław Wesely

Załącznik Nr 1
Do Uchwały Nr L/396/2010
Rady Gminy Sanok
z dnia 29 października 2010r.

**STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
SPOŁECZNYCH
W GMINIE SANOK
W LATACH 2010 - 2016**

**Opracowana
przez Gminny Ośrodek
Pomocy Społecznej
w Sanoku**

Spis treści:

Wstęp	str. 3
I. Podstawy prawne	str. 5
II. Diagnoza problemów społecznych	str. 8
III. Analiza SWOT	str. 28
IV. Cele i kierunki działań	str. 33
V. Monitoring i ewaluacja strategii	str. 38
VI. Zarządzanie strategią	str. 40
Podsumowanie	str. 42

WSTĘP

Opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika bezpośrednio z art.17.1 Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku /tj. Dz. U. Nr 175, poz. 1362 z 2009r. z późn. zm./

Okres transformacji obok osiągnięć w demokratyzacji życia zaowocował niekorzystnymi zmianami społecznymi:

- a. wykluczenie jednostek i grup społecznych,
- b. rozwarstwienie społeczne - podział na pracujących i bezrobotnych, bogatych i biednych,
- c. nierówność w dostępie do: edukacji, kultury, ochrony zdrowia,.

Zadanie strategicznego rozwiązywania problemów społecznych osób, rodzin i grup społecznych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym.

Celem działalności państwa i samorządu jest:

- poprawa położenia materialnego i wyrównanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych,
- prowadzenie bieżących działań osłonowych,
- przewidywanie zagrożeń społecznych.

Podstawą działań powinny być cele odnoszące się do trzech obszarów:

- Polepszenie warunków życia, pracy i kształcenia,
- Prawo do zatrudnienia i prawo do wykształcenia,
- Stworzenie systemu zabezpieczenia społecznego.

Ogólnie akceptowanymi wartościami współczesnej polityki społecznej, które powinny znaleźć odzwierciedlenie w strategii są:

- wiara w zasoby ludzkie - tworzenie równych szans rozwoju dla ludzi,
- pokój społeczny, traktowany jako wartość podstawowa dla utrzymania harmonijnej współpracy i współżycia między ludźmi,
- życie rodzinne tj. uznanie rodziny za podstawową instytucję społeczną i prowadzenie prorodzinnej polityki społecznej,
- bezpieczeństwo socjalne tzn. gwarancja dochodów i usług na wypadek pojawienia się ryzyka socjalnego /choroba, bezrobocie, niepełnosprawność/.

Należy zdefiniować termin problemy społeczne. Pojęcie to oznacza wszelkiego rodzaju dolegliwości, zakłócenia, niedogodności w życiu osób rodzin i grup oraz współdziałaniu członków społeczności. Problemy społeczne powstają w wyniku:

- gwałtownych zmian społecznych,
- dezorganizacji społeczeństwa,
- przemian gospodarczych wyprzedzających przemiany w myśleniu i działaniu,
- nieprzystosowania do pełnienia określonych ról społecznych,
- dominacji grup społecznych,
- złego funkcjonowania instytucji edukacyjnych,
- dysfunkcyjnego działania instytucji społecznych,
- niekompetencji polityków, urzędników.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna stworzyć trwałe wzory interwencji społecznych podejmowanych w celu poprawy sytuacji i zjawisk występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są jako negatywne. Wszelkie działania społeczne powinny być realizowane we współpracy z szeroko rozumianymi partnerami społecznymi - tj. instytucji

rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych, aktywności obywatelskiej.

Do opracowywania niniejszego dokumentu wykorzystano dane statystyczne i sprawozdawcze GOPS w Sanoku, Powiatowego Urzędu Pracy w Sanoku, Urzędu Gminy Sanok.

I. PODSTAWY PRAWNE

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Sanok stanowi podstawę do podejmowania działań w celu zmiany niekorzystnych zjawisk występujących w obrębie danej społeczności. Dokument charakteryzuje w szczególności działania instytucji rozwiązujących kwestie społeczne, podejmowane dla poprawy warunków i zaspokajania potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

Różnorodność problemów występująca w Gminie Sanok powoduje konieczność wzięcia pod uwagę tych aktów prawnych, które mają wpływ na konstrukcję tego dokumentu i rozwiązywanie problemów społecznych. Są to przede wszystkim:

Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej /tj. Dz. U. Nr 175, poz. 1362 z 2009r. z późn. zm./. Ustawa ma na celu pomoc w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Głównym zadaniem pomocy społecznej wynikającym z ustawy jest wsparcie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka, a także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

- Ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi /tj. Dz. U. Nr 70, poz. 473 z 2007r. z późn. zm./. Ustawa określa zadania w zakresie profilaktyki i przeciwdziałania alkoholizmowi. Dotyczą one: tworzenia warunków sprzyjających realizacji potrzeb, których zaspokojenie motywuje powstrzymanie się od spożywania alkoholu; prowadzenia działalności wychowawczej i informacyjnej; regulacji dostępności alkoholu.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii /Dz. U. Nr 179, poz. 1485 z 2005r. z późn. zm./. Ustawa określa zadania w zakresie profilaktyki i przeciwdziałania narkomanii. Dotyczą one: kształtowania polityki społecznej i gospodarczej, prowadzenia działalności oświatowo – wychowawczej oraz zdrowotnej.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie /Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z 2005r./. Ustawa określa zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz inicjowanie i wspieranie działań polegających na poznaniu przyczyn i skutków przemocy w rodzinie.
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003r. o zatrudnieniu socjalnym /Dz. U. Nr 122, poz. 1143 z 2003r. z późn. zm./. Ustawa określa zadania realizowane poprzez zatrudnienie socjalne, zapewniające osobom wykluczonym społecznie możliwość uczestniczenia w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie /Dz. U. Nr 96, poz. 873 z 2003r. z późn. zm./. Ustawa określa zasady prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe i możliwość korzystania z tej działalności przez organy administracji publicznej. Ustawa reguluje również warunki

wykonywania świadczeń przez wolontariuszy i korzystania z tych świadczeń.

- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy /tj. Dz. U. Nr 69, poz. 415 z 2008r. z późn. zm./. Ustawa określa zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej.

Oprócz wspomnianych wyżej aktów prawnych podczas realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się do innych ustaw i aktów prawnych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji.

Europejska polityka społeczna została określona w głównej mierze podczas Szczytu Lizbońskiego w 2000r. Kraje członkowskie Unii Europejskiej uznały wówczas, że zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie centralnym elementem w procesie modernizacji europejskiego modelu społecznego.

Przy opracowaniu Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych uwzględniono dokumenty programowe, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych i biznesu. Uwzględniono również współpracę z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.

Dokumenty, o których mowa wyżej to:

- Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007 - 2013
- Krajowy Program „Zabezpieczenie Społeczne i Integracja Społeczna na lata 2008 - 2010”
- Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 - 2020
- Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2007 - 2010
- Strategia Rozwoju Gminy Sanok na lata 2007 - 2015

II. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Sytuacja demograficzna. Gmina wiejska Sanok jest jedną z gmin województwa podkarpackiego. W skład gminy Sanok, z siedzibą w Sanoku wchodzi 32 sołectwa leżące dookoła Sanoka. Według danych statystycznych na dzień 31 grudnia 2009 roku teren gminy Sanok zamieszkiwało 17 413 osób. Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 75 osób na km² i jest znacznie niższy od średniej w kraju, która wynosi 122 osoby na km². Kobiety stanowią 52 % ogólnej liczby mieszkańców. Od roku 2005, kiedy to gminę zamieszkiwało 16 797 osób liczba mieszkańców gminy systematycznie wzrasta. Rocznie przybywa około 87 mieszkańców. Przyrost ten spowodowany jest nie tylko przyrostem naturalnym, ale również ruchami migracyjnymi ludności, zwłaszcza napływem młodych ludzi z miasta.

Tab.1 Liczba ludności Gminy Sanok (stan na 31.12.)

Rok	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
2005	16 797	8 034	8 763
2006	16 914	8 112	8 802
2007	17 240	8 268	8 972
2008	17 326	8 298	9 028
2009	17 413	8 341	9 072

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ewidencji Ludności UG w Sanoku

W prawie 62% Gminę Sanok zamieszkuja mieszkańcy w wieku produkcyjnym. Tendencja ta utrzymuje się w poszczególnych latach. Osoby w wieku

poprodukcyjnym stanowią przeciętnie ok. 20% mieszkańców Gminy. Zauważalny jest także nieznaczny wzrost liczby dzieci w przeciągu ostatnich 5 lat. Średnio stanowią one ok. 17% mieszkańców Gminy.

Tab. 2. Liczba ludności gminy z podziałem na wiek:

Lata	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny	Ogółem
2005	2 956	10 666	3 175	16 797
2006	2 943	10 740	3 231	16 914
2007	2 965	10 553	3 722	17 240
2008	2 989	10 649	3 688	17 326
2009	2 960	10 881	3 572	17 413

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ewidencji Ludności UG w Sanoku

W latach 2005 – 2008 następuje wzrost ilości osób w wieku poprodukcyjnym, ilość osób w wieku produkcyjnym utrzymuje się na podobnym poziomie, przybywa dzieci przy ogólnej tendencji systematycznego wzrostu liczby mieszkańców.

Z przedstawionych danych wynika, że w roku 2009 w stosunku do 2005 przybyło 616 mieszkańców, zwiększyła się o 215 liczba osób w wieku produkcyjnym, liczba dzieci i młodzieży wzrosła o 4, natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym zwiększyła się o 397 osób. Nieznaczna część mieszkańców Gminy stanowią osoby pozostające na terenie Gminy bez meldunku.

Rynek pracy i bezrobocie.

W 2005r. osoby bezrobotne z terenu Gminy Sanok stanowiły 18,42% wszystkich osób bezrobotnych w powiecie sanockim. Struktura ta z biegiem lat

zmieniała się i w 2009r. 16,98% osób bezrobotnych stanowią mieszkańcy Gminy Sanok.

Tab. 3

Liczba osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Sanoku (31.12)

Wyszczególnienie	2005r.	2006r.	2007r.	2008r.	2009r.
Powiat Sanocki	6 807	5 944	5 177	3 944	5 252
Gmina Sanok	1 254	1 128	972	725	892

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań PUP Sanok

Liczba osób bezrobotnych z terenu Gminy Sanok zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Sanoku wynosiła na koniec grudnia 2009r. 892 osoby i była wyższa niż na koniec 2008r. o 167 osób i niższa niż w 2007r. o 247 osób. W porównaniu 2009r. do 2005r. liczba osób bezrobotnych w gminie Sanok zmniejszyła się o 362 osoby.

Z przedstawionych danych wynika, że liczba osób bezrobotnych w Gminie Sanok nieznacznie zmniejszyła się. Mimo to w porównaniu do ogólnej liczby mieszkańców osoby bezrobotne stanowią odpowiednio: w 2007r. - 5,64% ogólnej liczby mieszkańców, w 2008 - 4,18%, a w 2009r. odsetek ten wynosił już 5,12%. Należy mieć jednak na uwadze kryzys gospodarczy, z którym obecnie przyszło się zmierzyć. Dane GUS podają, że w 01.2010 dokonało rejestracji 160 tys. bezrobotnych, w sytuacji kiedy w 12.2009 była to liczba 75 tys. a w 11.2009 - 46 tys. Tak więc wzrost jest znaczący. Podobne tendencje widać w naszej gminie. Wg danych PUP w Sanoku w czerwcu 2010r. „nowych” rejestracji dokonało 83 mieszkańców naszej gminy, we wrześniu - 57.

Tab.4

Struktura bezrobotnych wg płci, miejsca zamieszkania i wykształcenia w 2009r. (%)

Wykształcenie	Powiat Sanocki		Gmina Sanok	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
Wyższe	14,1	7,1	12,2	4,2
Średnie zawodowe	31,4	24,4	31,2	21,5
Średnie ogólne	12,7	7,3	11,5	6,1
Zawodowe	26,4	37,9	29,5	36,8
Gimnazjalne i podstawowe	15,4	23,3	15,6	31,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań PUP Sanok

W Gminie Sanok bezrobotne kobiety stanowią 52,5% osób bezrobotnych. Prawie 45% bezrobotnych kobiet stanowią osoby posiadające niskie kwalifikacje (wykształcenie zawodowe, gimnazjalne i podstawowe). Najmniejszy choć porównywalny odsetek osób bezrobotnych stanowią kobiety z wykształceniem średnim ogólnym i wyższym. Z danych zamieszczonych w powyższej tabeli wynika, że wśród bezrobotnych mężczyzn dominują osoby z wykształceniem zawodowym i gimnazjalnym czy podstawowym. Niewielki odsetek osób bezrobotnych stanowią osoby z wyższym wykształceniem. Porównywalne dane można zaobserwować w całym powiecie sanockim.

Po wyszczególnieniu danych z Powiatowego Urzędu Pracy (tab.5-6) wynika, że największy spadek liczby osób bezrobotnych widać w kategorii „długotrwale bezrobotni” – w roku 2005 takich osób było o ponad 50% mniej niż w roku 2009. Liczba osób powyżej 50 roku życia zarejestrowanych w PUP utrzymuje się na podobnym poziomie. Liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Urzędzie Pracy pomimo niewielkich wahań pozostaje na porównywalnym poziomie.

Tab.5. Bezrobotni wg szczególnych kategorii:

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009
Do 25 roku życia	283	241	196	162	252
Powyżej 50 roku życia	99	122	134	92	106
Długotrwale bezrobotni	878	773	627	359	408
Bez kwalifikacji zawodowych	288	272	227	145	182
Samotnie wychowujący dzieci	16	13	12	37	34
Niepełnosprawni bezrobotni	28	23	19	22	29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań PUP Sanok

Tab.6. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy w miesiącach:

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009
Do 1 miesiąca	75	72	80	92	73
1 – 3 miesiące	184	163	178	150	173
3 – 6 miesięcy	151	135	134	141	178
6 – 12 miesięcy	127	128	101	87	215
12 – 24 miesięcy	128	141	108	89	135
Powyżej 24 miesięcy	589	489	371	165	118

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań PUP Sanok

Kolejnym aspektem związanym z bezrobociem jest czas pozostawania bez pracy. Najliczniejszą grupą w ostatnich latach – ok. 62% stanowią osoby, które pozostają bez pracy dłużej niż miesiąc a krócej niż rok, znacznie zmienił się odsetek osób długotrwale bezrobotnych. Powyżej 2 lat bez pracy pozostawało w 2005r. 47% osób bezrobotnych, natomiast w 2009r. 12,2% wszystkich bezrobotnych.

Pomoc społeczna.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sanoku realizuje zadania pomocy społecznej należące do zadań własnych gminy i zadania zlecone - finansowane ze środków wojewody. Zakres pomocy proponowany przez GOPS jest szeroki: są to świadczenia pieniężne , pomoc rzeczowa , praca socjalna , porady i pomoc prawnika, praca na rzecz środowiska lokalnego.

W roku 2005 pomocą w ramach ustawy o pomocy społecznej objętych było 711 rodzin liczących 3 022 osoby co stanowiło 17,99% ogółu mieszkańców. W roku 2006 z pomocy finansowej skorzystało 900 rodzin liczących 3 747 osób. Znacznie zwiększyła się ogólna liczba osób - pomocą objęte zostało 22,15% ogółu mieszkańców. Rok 2007 – pomocą objęte zostaje 958 rodzin liczących 3 944 osób – co stanowi 22,88% ogólnej liczby mieszkańców naszej Gminy. W kolejnym roku z świadczeń pomocy społecznej korzystało 895 rodzin, w których zamieszkuje 3 543 osób. Świadczeniobiorcy stanowili 20,45% ogółu mieszkańców. W 2009r. świadczenia pobierało 820 rodzin, liczących 3 278 osób, co stanowiło 18,83% ogółu mieszkańców.

Tab. 7. Liczba osób objętych pomocą OPS z podziałem na formy pomocy.

	2005	2006	2007	2008	2009
Ogółem rodzin	711	900	958	895	820
w tym osób	1 244	1 451	2 023	1 693	1 485
Usługi opiekuńcze	4	7	6	6	7
DPS	3	5	11	15	12
Posiłki	830	990	1 080	1077	1 048
w tym: w szkołach	789	981	1 077	1075	1 047
Zasiłki okresowe	343	345	447	301	288
Zasiłki celowe	136	124	560	236	103
Zasiłki stałe	80	84	93	102	101

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS Sanok

Do pełniejszego ujęcia diagnozy problemów społecznych konieczne jest przeanalizowania powodów ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej – co pozwoli na właściwe rozpoznanie potrzeb społecznych, a także będzie miało wpływ na określenie kierunków polityki społecznej na terenie Gminy Sanok.

Powody udzielania pomocy społecznej osobom i rodzinom precyzuje art. 7 ustawy o pomocy społecznej. W artykule tym wymieniony jest katalog przyczyn, których obecność w danej rodzinie uzasadnia przyznanie pomocy w ramach ustawy.

Tab. 8 Przyczyny udzielenia wsparcia z pomocy społecznej.

Powód udzielenia wsparcia z pomocy Społecznej	Liczba rodzin w latach:				
	2005	2006	2007	2008	2009
	Ogółem	Ogółem	Ogółem	Ogółem	Ogółem
Ubóstwo	547	613	873		687
Bezrobocie	402	496	486		375
Niepełnosprawność	193	251	253		221
Długotrwała choroba	114	157	136		180
Bezradność w sprawach opiek.-wych. w tym:	163	157	324		121
Rodziny niepełne	35	69	64		49
Rodziny wielodzietne	128	88	260		72
Ochrona macierzyństwa	47	64	97		129
Alkoholizm	26	57	34		8
Przemoc	0	6	15		8
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	4	3	2		1
Narkomania	0	0	0		0
Sieroctwo	1	0	0		0
Bezdomność	1	3	2		9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS Sanok

UBÓSTWO

Przedstawione powyżej dane pokazują, że głównym powodem ubiegania się o pomoc z GOPS jest ubóstwo czyli stan, w którym jednostce bądź grupie społecznej brakuje środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb uznawanych w danej społeczności za niezbędne. Przy niezaspokojeniu podstawowych potrzeb oczywiste jest, że pozostają niezabezpieczone potrzeby wyższego rzędu. Należy zaznaczyć, że ubóstwo prowadzi do zjawiska wykluczenia społecznego, czyli marginalizacji w życiu społecznym określonych osób czy grup. Każdego roku prawie 80% ogólnej liczby korzystających z pomocy była objęta wsparciem właśnie z powodu ubóstwa, dlatego też problem ten wymaga uwzględnienia w planowanych działaniach Ośrodka.

BEZROBOCIE

Istotny wpływ na ubóstwo, a zarazem na zjawisko wykluczenia społecznego ma bezrobocie. Opisując tę dysfunkcję trzeba zaznaczyć, że zajmujemy się tu bezrobociem usankcjonowanym prawnie czyli osobami, które są zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy i posiadają status bezrobotnego. Dane liczbowe dotyczą jedynie takich osób – co, należy zaznaczyć, może nie oddawać rzeczywistych danych na temat osób nie pracujących zawodowo.

Pozostawanie bez zatrudnienia, szczególnie długotrwałe, pociąga za sobą bardzo rozległe konsekwencje. Brak pracy powoduje brak wystarczających dochodów na zabezpieczenie bieżących potrzeb, ale także nie pozwala zabezpieczyć dochodów na czas niezdolności do pracy czy wypracować świadczenia emerytalnego.

Stosunek osób, które otrzymały pomoc z powodu bezrobocia, do ogólnej liczby korzystających z pomocy w kolejnych latach, wynosi średnio ok. 52 % czyli co druga osoba zgłaszająca się do naszej instytucji przychodzi z problemem bezrobocia. Można tu oczywiście poddawać w wątpliwość czy jest to bezrobocie wynikające z przyczyn obiektywnych czy jest to „sposób na

życie” danej osoby. Jednak dla takich osób GOPS również powinien dysponować ofertą współpracy, która prowadziłaby do usamodzielnienia klienta. W gminie, a w szczególności w mieście Sanoku duże przedsiębiorstwa ograniczają znacznie zatrudnienie, małe firmy osoby fizyczne likwidują działalność gospodarczą. Trzeba mieć świadomość, że ma to wpływ na strukturę bezrobocia w Gminie. Znaczna część osób tracących obecnie zatrudnienie pracowała na swoich stanowiskach od wielu lat, posiadają bardzo wąskie kwalifikacje zawodowe i z pewnością będą mieli duże trudności z odnalezieniem się na rynku pracy. Objęcie ich wsparciem (nie tylko finansowym) to zadanie stojące przed naszą instytucją. Z analizy danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w grupie osób korzystających z pomocy aż 52,03% dotyka problem bezrobocia. Spośród tej liczby znaczna część, bo 87%, sygnalizuje, że bezrobotna jest tylko jedna osoba. Największy odsetek bezrobotnych znajduje się w gospodarstwach domowych, które liczą 5 lub 8 osób. Co trzecie z tych gospodarstw ma przynajmniej jedną osobę bezrobotną. Na czas, w jakim osoba bezrobotna nie podejmuje zatrudnienia ma wpływ wiele czynników. Pomijając takie jak wiek i automotywacja do pracy ważną rolę odgrywają także szkolenia i kursy przygotowujące osoby bezrobotne do podjęcia pracy. Biorąc to pod uwagę, jak również czas, w jakim osoby bezrobotne pozostają bez pracy, można stwierdzić, że zachodzi potrzeba zajęcia się aktywizacją zawodową bezrobotnych.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ I DŁUGOTRWAŁA CHOROBA; OSOBY STARSZE

Kolejnym bardzo często występującym powodem ubiegania się o pomoc jest niepełnosprawność i długotrwała choroba. Definicje niepełnosprawności precyzuje ustawa z dn. 27.08.1997 o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. nr 123 poz. 776 z późn. zm.). Za osoby niepełnosprawne uznaje się osoby dotknięte trwałą lub okresową

niezdolnością do pełnienia ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Osoby niepełnosprawne stanowią znaczny odsetek wśród klientów GOPS. W 2009r odsetek ten wyniósł 26,95% w stosunku do ogólnej liczby klientów GOPS. Niższy jest procent ubiegających się o pomoc z powodu długotrwałej choroby i wyniósł w 2009r. 21,95% - co jest istotne przy zmniejszającej się liczbie podopiecznych Ośrodka. Przy analizie sytuacji osób niepełnosprawnych konieczne jest przyjrzenie się kwestii niepełnosprawnych dzieci (0-18 lat). Dane uzyskane z Sekcji Świadczeń Rodzinnych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sanoku gdzie, można przyjąć, że trafiają wszystkie orzeczenia o niepełnosprawności dzieci, pokazują, że w naszej Gminie jest ok. dzieci niepełnosprawnych. Mimo, że stanowi to niewielki odsetek wśród ogólnej liczby dzieci w gminie, to potrzeby tych dzieci nie powinny być pomijane. W gminie nie ma żadnego przedszkola czy szkoły publicznej o charakterze integracyjnym. Placówka szkolnictwa specjalnego, „przeznaczona” dla osób z upośledzeniem umysłowym znajduje się w Sanoku. Stworzenie systemu szkolnego z uwzględnieniem dzieci i młodzieży niepełnosprawnej to zadanie dla władz oświatowych naszej Gminy.

Tab. 9 Liczba dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością.

	Liczba osób z orzeczoną niepełnosprawnością	W tym: Liczba dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością
2005	234	133
2006	423	185
2007	467	189
2008	472	188
2009	501	176

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS Sanok

Przy omawianiu sytuacji osób niepełnosprawnych i długotrwanie chorych należy przybliżyć sytuację osób starszych, ponieważ bardzo często te dysfunkcje idą

„w parze”. Znaczna część osób starszych jest chora przewlekłe, bardzo często osoby te mają ustalony stopień niepełnosprawności.

Nie można nie zauważyć, że liczba osób w wieku poprodukcyjnym stale wzrasta (patrz. tab.2), dlatego też planując działania w ramach polityki społecznej nie można zapomnieć o tej kategorii osób, szczególnie biorąc pod uwagę, że to bardzo często osoby samotne, nie mające wsparcia ze strony bliskich. Konieczność pomocy instytucjonalnej potwierdzają dane z tab. 7 – gdzie widać, że liczba korzystających z usług opiekuńczych pozostaje na niezmiennym poziomie, wzrasta liczba skierowań wydawanych do domów pomocy społecznej, można wyciągnąć wnioski, że jest to obszar do działań prowadzonych w ramach lokalnej polityki społecznej. Obok działań ustawowych pożądana jest działalność mająca na celu poprawę statusu społecznego, bezpieczeństwa i jakości życia osób starszych oraz możliwości ich udziału w kulturze i życiu społecznym.

Planując działania w ramach lokalnej polityki społecznej nie można więc pominąć potrzeb osób niepełnosprawnych, chorych, starszych. Szczególnie, że Gmina Sanok nie posiada bazy pomocowej choćby w postaci dziennych domów pobytu, klubów seniora.

BEZRADNOŚĆ

„Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego” jest kolejną dysfunkcją zdefiniowaną w pomocy społecznej. Dotyczy ona osób i rodzin, które z różnych powodów nie są w stanie właściwie funkcjonować. Przyczyną takiego stanu może być brak wystarczających środków na utrzymanie, pozostawanie bez zatrudnienia co przekłada się na kondycję finansową rodziny, na występowanie sytuacji patologicznych. Na bezradność wpływać może stan zdrowia wynikający chorób somatycznych, psychicznych (depresja, schizofrenia paranoidalna), upośledzenie umysłowe. Właściwie tej grupy najbardziej dotyczy zapis z ustawy

o pomocy społecznej mówiący o tym, że pomoc winna być udzielana tym, którzy nie są w stanie samodzielnie wyjść z trudnej sytuacji, w jakiej się znaleźli. Udzielenie pomocy właśnie z powodu bezradności osób i rodzin niepokojąco wzrastała, od 2008r. widać natomiast wyraźny spadek (tab. 8). W 2005 osoby te stanowiły 22,93% ogólnej liczby osób, które otrzymały pomoc, w 2007r. – 33,82%, natomiast już w 2009r. liczba ta spada do 14,76%. Należy zaznaczyć, że w znacznym stopniu problem bezradności dotyka rodziny niepełne, a więc takie, które już z powodu swojej struktury wynikającym zaburzonym pełnieniem podstawowych ról. Tak więc Ośrodek w planowaniu swoich działań powinien ten fakt uwzględnić, ponieważ właściwe funkcjonowanie jednostek i rodzin to gwarant prawidłowego funkcjonowania całego społeczeństwa, kompleksowa opieka jest konieczna, bo daje szansę zapobiegania kryzysu rodziny, jej degradacji, a w konsekwencji do izolacji i marginalizacji.

UZALEŻNIENIA

Podobny wpływ na funkcjonowanie rodziny mają uzależnienia. Prowadzą często do powstania innych problemów: zdrowotnych, materialnych, wychowawczych. Powodują zaburzenia w relacjach rodzinnych. Często bywają przyczyną agresji, przemocy, mają wpływ na przestępczość. Mimo, że w porównaniu z innymi grupami dysfunkcyjnymi z powodu alkoholizmu zwracało się o pomoc zdecydowanie mniej osób to jednak jest to grupa, której „los” szczególnie powinien zajmować instytucje pomocowe właśnie z powodu wymienionych powyżej skutków uzależnienia. Najczęściej uzależniamy się od nikotyny, alkoholu i narkotyków. Posiadane przez Ośrodek dane dotyczą wyłącznie alkoholizmu. Osoby podejmujące próbę zerwania z alkoholizmem lub ich rodziny stanowią niewielką grupę klientów OPS – 3,69% ogólnej liczby klientów GOPS. Jednak nadal nie wszyscy szukają pomocy w naszej instytucji. Można zakładać, że część osób dotkniętych tym problemem trafi bezpośrednio

do przychodni i poradni leczenia uzależnień czy do funkcjonującego na terenie Gminy Sanok Punktu Konsultacyjnego GKRPA. Najbliższy oddział szpitalny leczenia uzależnień znajduje się w Krośnie. Tak więc istnieje specjalistyczna baza do prowadzenia pracy z osobą uzależnioną, a z danych Ośrodka wynika, że w ok. 18% rodzin korzystających z pomocy osoby z ich gospodarstwa domowego, które są uzależnione nie podejmowały próby leczenia. Obok pracy już terapeutycznej z uzależnionym i jego rodziną wskazane są również działania profilaktyczne i promujące zachowania odbierane jako właściwe społecznie – szczególnie wśród dzieci i młodzieży.

PRZEMOC

Analizując kolejny powód udzielania wsparcia z pomocy społecznej widać, że problem ten dotyka niewielkiego ułamka osób korzystających z pomocy. Z danych tutejszego Ośrodka wynika, że osoby doznające przemocy nie chcą ujawniać problemu, nadal u w większości osób istnieje świadomość, że zamieszkują w niewielkiej miejscowości, gdzie „wszyscy wiedzą o wszystkich” a „wyciąganie” problemu na forum jest niedopuszczalne, ponieważ „to wstyd”, „co ludzie powiedzą” itp. O ile w 2006 roku grupa korzystająca z pomocy z tego właśnie powodu wynosiła 0,84% ogólnej liczby objętych wsparciem, o tyle w 2007r. procent ten wyniósł już 1,57%. Z badań ogólnopolskich (TNS OBOP, 2007) wynika, że blisko 2/3 Polaków zna w swoim otoczeniu takie rodziny, o których słyszeli lub wiedzą, że dochodzi w nich do różnych form przemocy: psychicznej – 52%, fizycznej – 44%, ekonomicznej – 26%, seksualnej – 9%. Tak więc widać, że problem dotyka szerokiej grupy społeczeństwa. Dodatkowo należy zaznaczyć, że z danych Ośrodka wynika, iż w rodzinach z problemem uzależnienia przemoc występuje częściej. Nie znaleziono natomiast takich powiązań między stosowaniem przemocy w rodzinie z bezrobociem czy obecnością osób niepełnosprawnych. Rola Ośrodka będzie polegać przede

wszystkim na uświadomieniu społeczeństwa, że nie można funkcjonować w rodzinie, w której dochodzi do przemocy.

Wśród dysfunkcji zdefiniowanych w pomocy społecznej są jeszcze bezdomność, sieroctwo, trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Stanowią one jednak niewielki odsetek ogólnej liczby ubiegających się o pomoc.

Osoby bezdomne to w głównej mierze mieszkańcy naszej gminy, którzy trafiają do naszego Ośrodka z konieczności udzielenia im pomocy głównie w okresie zimowym. Poszukują możliwości zamieszkania w Schronisku w Sanoku, aby „przetrwać” okres zimowy. Bardzo często osoby te dotknięte są problemem uzależnienia. Nie zawsze są gotowi do podjęcia współpracy z GOPS. Jednak wyciągając takie wnioski nie można „zapomnieć” o dużym problemie z mieszkalnictwem komunalnym na terenie naszej gminy, o występowaniu znacznych niedoborów w tym zakresie. Podejmowanie prób rozwiązywania tego problemu leży po stronie władz gminy.

Osoby opuszczające zakłady karne obejmowane są pomocą zgodnie z obowiązującymi przepisami. Pomoc ta ma pozwolić im zabezpieczyć najpilniejsze potrzeby po odbyciu kary pozbawienia wolności, umożliwić właściwe funkcjonowanie środowisku. W 2009r. z tego powodu z pomocy skorzystało ok.0,12% ogólnej liczby klientów OPS.

Powyżej zostały omówione najczęściej występujące dysfunkcje osób i rodzin ubiegających się o wsparcie z pomocy społecznej. Dane te dotyczą klienta jako jednostki, a coraz istotniejsze w działaniach pomocowych jest środowisko lokalne. Można z całą pewnością stwierdzić, że na terenie naszej Gminy są obszary, gdzie wykluczeniem zostaje zagrożona cała społeczność. Z doświadczeń Ośrodka wynika, zachodzi potrzeba pracy ze społecznością lokalną. Mówią o tym także nowowyznaczone standardy szeroko rozumianej działalności pomocowej. Ośrodek podejmuje działania, które pozwalają na wyzwolenie inicjatywy mieszkańców i rozwiązywanie istotnych problemów

przy współdziałaniu społeczności lokalnej. Bardzo ważne jest wykreowanie wspólnych celów rozwojowych zarówno dla społeczności jak i dla indywidualnych mieszkańców. W naturalny sposób budują one łączność między interesem własnym i wspólnym. Na podstawie wielu lat doświadczeń i doskonałego rozeznania obszaru gminy wiadomo jest, że istnieją jeszcze inne enklawy – gdzie całe społeczności zagrożone są wykluczeniem społecznym, gdzie jest większe ryzyko występowania patologii. W naszej ocenie takie zagrożenia dotyczą niektórych sołectw. Z uwagi na znaczne oddalenie od miasta, trudności z dojazdem miejscowości te są niechętnie zasiedlane przez młode rodziny. W znacznej ilości domów pozostali emeryci i renciści oraz rodziny, których sytuacja materialna uniemożliwiała zmianę miejsca zamieszkania. Tak więc trudno mówić o właściwym funkcjonowaniu tej społeczności, z czasem zachwiana będzie równowaga społeczna – co nie będzie służyć rozwojowi społeczności lokalnej. Konieczna będzie praca środowiskowa, ale praca tą metodą wskazana jest dla organizowania każdego środowiska lokalnego. Po przeprowadzeniu głębszej diagnozy należy wprowadzać do środowiska animatorów, którzy pobudzą siły i zasoby drżące w społecznościach lokalnych. Takim animatorem społecznym byłby z pewnością pracownik socjalny, którego zadaniem byłoby: zbieranie informacji, ocena sytuacji, zachęcanie ludzi do działania, dodawanie mocy, pomaganie grupie w określeniu priorytetów działań, ocena pracy.

Świadczenia rodzinne.

W analizowanym okresie 2005 – 2009 zanotowano zmniejszenie się liczby rodzin pobierających świadczenia rodzinne z 1924 rodzin w 2006r. do 1654 rodzin w 2009r. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż od 2004r. kwota dochodu kwalifikującego do otrzymania świadczeń rodzinnych pozostaje na stałym, niezmiennym poziomie, podczas, gdy w tym samym okresie wzrosły

znacznie dochody osób. Dla porównania - najniższe wynagrodzenie w wysokości 849,00 zł.- brutto w 2005r. wzrosło do kwoty brutto 1276,00 zł.- w 2009r. czyli o 66,54%. Na przestrzeni lat 2005 – 2009 odnotowuje się systematyczny spadek liczby osób pobierających świadczenie z tytułu wychowywania dzieci w rodzinie wielodzietnej oraz świadczenie pielęgnacyjne. Największy wzrost notuje się w liczbie przyznawanych zasiłków pielęgnacyjnych. W 2005r. pobierano 234 zasiłków pielęgnacyjnych a w 2009r. 501 osób.

Tab. 10 Liczba osób pobierających świadczenia rodzinne.

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009
Zasiłek rodzinny	2240	3359	3369	3017	2798
Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu:	X	X	X	X	X
• urodzenia dziecka	128	149	163	151	127
• opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	77	82	82	76	73
• samotnego wychowywania dziecka	64	52	67	64	63
• wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej	470	470	398	347	329
• kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	133	185	189	188	176
• rozpoczęcia roku szkolnego	2329	2811	2400	2035	2084
• pokrycia wydatków związanych z dojazdem do miejscowości, w której znajduje się szkoła	443	716	704	613	593
• pokrycia wydatków związanych z zamieszkaniem w miejscowości, w której znajduje się szkoła	22	32	30	21	16
Świadczenie pielęgnacyjne	73	70	68	65	56
Zasiłek pielęgnacyjny	234	423	467	472	501
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	0	206	197	147	192
Ogółem liczba rodzin pobierających świadczenie	1762	1924	1817	1624	1654

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS Sanok

Fundusz alimentacyjny.

W analizowanym okresie obowiązywały przepisy dwóch ustaw: od 01.09.2005r. – 30.09.2008r. ustawa z dnia o zaliczce alimentacyjnej i od 1.09.2008r. ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Świadczenia przyznane na podstawie w.w. przepisów przyznawane są na rzecz dzieci, w stosunku do których zostały zasądzone alimenty, a osoba zobowiązana do alimentów nie wywiązuje się ze swoich zobowiązań. Na podstawie zaświadczenia komornika stwierdzającego bezskuteczność egzekucji oraz złożonego wniosku GOPS wypłaca świadczenia. W okresie od 2005r. do końca 2009r. wypłacane były świadczenia alimentacyjne dla średnio 85 osób. Liczba osób pobierających świadczenia alimentacyjne w związku z bezskuteczną egzekucją alimentów utrzymuje się praktycznie na podobnym poziomie.

Tab.11 Liczba osób pobierających świadczenia alimentacyjne

Wyszczególnienie	2005r.		2006r.		2007r.		2008r.		2009r.	
	Liczba osób	Kwota w zł.-	Liczba osób	Kwota w zł.-	Liczba osób	Kwota w zł.-	Liczba osób	Kwota w zł.-	Liczba osób	Kwota w zł.-
Zaliczka alimentacyjna	74	63881	87	227968	86	223320	88	156555	---	---
Fundusz alimentacyjny	---	---	---	---	---	---	82	65550	86	298831

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań GOPS Sanok

Wyżej wspomniane Ustawy nakładały i nakładają na gminę obowiązki dotyczące podejmowania działań wobec dłużników alimentacyjnych. Wśród podejmowanych działań należy wymienić:

- ustalenie sytuacji materialno – bytowej dłużnika alimentacyjnego poprzez przeprowadzenie wywiadu alimentacyjnego oraz złożenie oświadczenia majątkowego;
- przekazanie wszelkich informacji właściwemu komornikowi sądowemu;
- zobowiązanie dłużnika do zarejestrowania w PUP;

- kierowanie wniosku do starosty o aktywizację zawodową;
- kierowanie wniosku o wpisanie dłużnika do Krajowego Rejestru Dłużników;

Należy nadmienić, że działania wobec dłużników alimentacyjnych w ostatnich dwóch latach zwłaszcza po wprowadzeniu ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (od października 2008r.) są zintensyfikowane wskutek czego ściągalność alimentów jest coraz wyższa.

Tab. 12 Wielkość odzyskanych świadczeń alimentacyjnych od dłużników.

	2005r.	2006r.	2007r.	2008r.	2009r.
Wartość zwrotów należności	0	1 276 zł.-	12155zł.-	7002 zł.-	52231 zł.-

Ochrona zdrowia.

System ochrony zdrowia w gminie Sanok jest oparty na publicznych i niepublicznych Zakładach Opieki Zdrowotnej. Na jedną placówkę ochrony zdrowia w gminie przypada średnio mieszkańców. Na terenie gminy Sanok funkcjonują następujące placówki ochrony zdrowia:

Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Sanoku skupiający dwie przychodnie ZOZ;

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „PANACEUM” w Pakoszówce.

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Prusieku

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „SANDENT” w Jurowcach i filią w Strachocinie.

Opiekę szpitalną zapewnia szpital powiatowy w Sanoku.

Na początku każdego roku placówki analizują stan zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej i ewentualne potrzeby w celu zapewnienia jak najlepszej opieki zdrowotnej.

Na terenie gminy Sanok są upowszechniane przez poszczególne placówki programy profilaktyczne adresowane do mieszkańców, zgodne z celami Narodowego Programu Zdrowia na lata 2007 -2015 m.in. profilaktyczne badania przeciwdziałania gruźlicy, badania mammograficzne dla kobiet, badania przesiewowe zapobiegające chorobom nowotworowym gruczołu krokowego u mężczyzn – prostata, profilaktyczne badania we krwi dla młodzieży ze szkół gimnazjalnych, program profilaktyki stomatologicznej dla dzieci o wysokim zagrożeniu próchnicą zębów, program pomocy dla ludzi chorych na choroby nowotworowe i ich rodzin w ramach paliatywnej opieki domowej oraz program zapobiegania i eliminowania wad postawy i skrzywień bocznych kręgosłupa u dzieci. Mimo niewątpliwego sukcesu w dziedzinie ograniczenia umieralności z powodu chorób nowotworowych oraz chorób układu krążenia, to choroby te pozostają nadal najważniejszą przyczyną umieralności przedwczesnej wśród kobiet i mężczyzn w Polsce jak i w gminie Sanok.

Podsumowanie części diagnostycznej

Diagnozę problemów społecznych na terenie gminy Sanok przeprowadzono na podstawie analizy danych sprawozdawczych Urzędu Gminy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy. Po uwzględnieniu możliwości kompetencyjnych samorządu lokalnego wynikających z regulacji prawnych, możemy wskazać najważniejsze problemy i zaplanować rozwiązania i działania, które powinny mieć pozytywny wpływ na ich rozwiązanie.

Po przeprowadzonej analizie uznano, że problemami, dla których należy zaprogramować działania są:

- Znaczny poziom bezrobocia, który skutecznie uniemożliwia realizację celów osobistych i zawodowych znacznej grupie mieszkańców, pogłębiając obszary ubóstwa.
- Postępujące starzenie się społeczeństwa oraz pogarszająca się sytuacja materialna osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych, skutecznie ograniczająca im samodzielny i czynny udział w życiu społecznym.
- Dysfunkcje opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach wymagających profesjonalnej pomocy w rozwiązywaniu pojawiających się trudności, które rzutują na wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży.
- Uzależnienie od środków psychoaktywnych (gł. od alkoholu), będące problemem społecznym gminy, przyczynia się do powstania szeregu negatywnych zjawisk, skutecznie ograniczających wydolność rodzin nimi dotkniętych.
- Zagrożenie wykluczeniem społeczności lokalnych co prowadzi do dezintegracji i patologii społecznych wśród tej społeczności i negatywnie oddziałuje na środowisko zewnętrzne tej grupy.

III. ZASOBY I ANALIZA SWOT.

A. Zasoby Ośrodka

Zasoby ludzkie:

1. **Pracownicy socjalni** – praca w terenie, praca socjalna, wszechstronna pomoc osobom ubiegającym się o pomoc na podstawie ustawy o pomocy społecznej.
2. **Specjaliści w OPS** – Ośrodek Pomocy Społecznej zatrudnia:
 - *prawnika*, który udziela porad prawnych w zakresie prawa rodzinnego,
 - *radcę prawnego*, który udziela porad prawnych w zakresie prawa rodzinnego, cywilnego, karnego, konsultuje sprawy klientów GOPS, konstruuje pisma procesowe itp.
 - *specjalistów pracy socjalnej* – posiadający specjalizację zawodową do pracy z osobami i rodzinami z różnymi dysfunkcjami.
3. **Zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie**, który powstał z inicjatywy Ośrodka na mocy porozumienia zawartego między instytucjami, służbami i organizacjami działającymi na terenie Sanoka i okolic, którego celem jest usprawnienie systemu pomocy i zwiększenie skuteczności działań służb pomagających rodzinom z problemem przemocy, żeby pomoc ta była pełniejsza, skuteczniejsza i szybsza.

Zasoby materialne:

1. Środki finansowe.
2. Dostęp do multimediiów: telefony, faksy, sprzęt komputerowy, Internet.
3. Posiadanie środków lokomocji: ryczałty.

B. Zasoby zewnętrzne – partnerzy Ośrodka

1. Wójt Gminy Sanok, Rada Gminy, Urząd Gminy.
2. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie oraz Powiatowy Zespół ds. Orzekania Niepełnosprawności.
3. Powiatowy Urząd Pracy.
4. Komenda Powiatowa Policji – stała współpraca z dzielnicowymi, wspólne interwencje w sytuacjach tego wymagających.
5. Sądy Rejonowy Wydz. Karny, Wydz. Rodzinny i Nieletnich wraz z ośrodkiem kuratorskim.
6. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – organizacja wypoczynku letniego i zimowego dla dzieci.
7. Gminny Ośrodek Kultury – współpraca z instruktorami kulturalno - oświatowymi.
8. Przychodnie lekarskie, poradnie, szpital.
9. Placówki oświatowe – szkoły, przedszkola.
10. Polski Komitet Pomocy Społecznej – dystrybucja żywności wśród najbardziej potrzebujących.
11. Poradnia Leczenia Uzależnień w Sanoku
12. Parafie Kościoła Katolickiego.
13. Związek Inwalidów Wojennych
14. Związek Kombatantów RP i BWP – reprezentowanie interesów swoich najbardziej potrzebujących wsparcia podopiecznych.

Wskazując partnerów zewnętrznych Ośrodka nie charakteryzowano ich działalności merytorycznej, statutowej, zaznaczano jedynie obszary, które łączą się z problematyką społeczną. Sygnalizowano kwestie, które mogą być znaczące dla planowanych działań w ramach niniejszej strategii.

C. Analiza SWOT

Bardzo użyteczną metodą przy określeniu priorytetów rozwojowych jest powszechnie stosowana w pracach nad strategią analiza SWOT. Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów:

- Strengths (mocne strony),
- Weaknesses (słabe strony),
- Opportunities (szanse),
- Threats (zagrożenia).

Głównym celem analizy SWOT jest określenie aktualnej i przyszłej pozycji przedmiotu analizy SWOT oraz prognoza strategii postępowania. Zakres czynników, które mają wpływ na przedmiot analizy SWOT jest bardzo szeroki. Z jednej strony są to czynniki zewnętrzne i wewnętrzne, a z drugiej pozytywne i negatywne. Skuteczna ich identyfikacja jest podstawą analizy SWOT. Pomocnym w celu identyfikacji tych czynników jest schemat dzielący czynniki analizy SWOT na cztery kategorie:

- Mocne strony – wewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na sytuację analizowanego obiektu,
- Słabe strony – wewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na sytuację analizowanego obiektu,
- Szanse – zewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na realizację celów,
- Zagrożenia – zewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na realizację celów.

Analiza SWOT jest efektywną metodą słabych i silnych stron oraz badania szans i zagrożeń, jakie stoją przed instytucją. Analizę tę można z

powodzeniem zastosować do dowolnego przedsięwzięcia, włącznie z programowaniem strategicznym. Opracowanie SWOT jest istotnym etapem procesu planowania strategicznego. Przy właściwym opracowaniu stanowi punkt wyjścia dla określenia celów strategicznych oraz planowanych projektów.

Analiza SWOT w zakresie polityki społecznej gminy Sanok

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykształcona i kompetentna kadra zatrudniona w systemie pomocy społecznej. 2. Rosnący poziom wykształcenia i kwalifikacji społeczności lokalnej. 3. Dobre wyposażenie szkół w pomoce naukowe. 4. Działalność organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką pomocy społecznej w mieście. 5. Rosnące aspiracje młodych ludzi – rozwój wolontariatu. 6. Pozytywna atmosfera współpracy pomiędzy władzami samorządowymi i ich jednostkami organizacyjnymi a organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami w sferze polityki socjalnej. 7. Wykorzystanie potencjału ludzi w wieku poprodukcyjnym. 8. Pozytywna współpraca z policją, prokuraturą, sądem w zakresie polityki społecznej. 9. Korzystne położenie geograficzne Gminy Sanok – sprzyjające rozwojowi sportu, turystyki i rekreacji. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczające warunki lokalowe do realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej. 2. Niewystarczające środki finansowe do zatrudnienia nowych pracowników – specjalistów i niskie zarobki w instytucjach pomocy społecznej. 3. Niski prestiż osób zatrudnionych w pomocy społecznej. 4. Zbyt mała ilość mieszkań socjalnych. Brak mieszkań chronionych i mieszkań przejściowych. 5. Brak możliwości udzielania pomocy osobom bezdomnym – przydział mieszkań, zatrudnienie socjalne itp. 6. Niski poziom aktywności osób korzystających długotrwale z pomocy społecznej. 7. Stały, utrzymujący się poziom osób długotrwale bezrobotnych. 8. Niska aktywność organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków finansowych z gminy na działania z zakresu pomocy społecznej.

Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość pozyskiwania środków finansowych z Unii Europejskiej na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej. 2. Możliwość pozyskiwania środków z budżetu państwa na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej. 3. Różnorodność specjalistycznych świadczeń zdrowotnych. 4. Rozwój technologii ułatwiającej przepływ informacji – Internet, telewizja kablowa, telefonia komórkowa itp. 5. Szeroka dostępność do szkół ponadgimnazjalnych i uczelni wyższych. 6. Rosnący poziom wykształcenia młodzieży i kadr zarządzających. 7. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie polityki społecznej. 8. Rosnąca rola wolontariatu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niespójność przepisów prawa i trudności w ich interpretowaniu. 2. Niekorzystne tendencje demograficzne, starzenie się ludności Gminy Sanok, migracja ludzi młodych. 3. Rosnąca skala potrzeb finansowych i organizacyjnych na zadania z zakresu pomocy społecznej. 4. Wzrastający od 2008r. poziom bezrobocia, co w konsekwencji powoduje wzrost świadczeń z pomocy społecznej. 5. Trudności w zatrudnieniu osób powyżej 45 roku życia. 6. Duża liczba ludności gminy z niepełnosprawnością . 7. Brak ofert pracy dla osób z niepełnosprawnością. 8. Kształcenie się postaw roszczeniowych. 9. Niski poziom aktywności społeczeństwa miasta.

Zidentyfikowano następujące problemy utrudniające życie mieszkańcom:

- **Bezrobocie** wynikające z trudności z uzyskaniem pracy lub jej utrzymaniem, ze względu na brak lub niskie wykształcenie, brak zawodu lub posiadanie zawodu nieadekwatnego do potrzeb na lokalnym rynku pracy, nieumiejętność poszukiwania zatrudnienia, braku wiary we własne możliwości. Problem ten dotyczy osób po 50 roku życia, mało mobilnych, samotnie wychowujących dzieci, nadużywających alkoholu, w tym kobiet, również osób niepełnosprawnych.
- **Opiekuńczo – wychowawcze** – wynikające z wszelkiego rodzaju dysfunkcyjności rodzin, w szczególności rodzin niepełnych i

wielodzietych, nadużywanie alkoholu, w tym także przez kobiety, uzależnienie od korzystania z pomocy społecznej.

- Niezdolność do samodzielnego funkcjonowania w środowisku, ze względu na brak lub niewystarczającą opiekę rodziny nad **osobami niepełnosprawnymi, długotrwale chorymi, starszymi**. Zły stan zdrowia powodujący obciążenie budżetu kosztami leczenia i usług opiekuńczych, utrudniony dostęp do świadczeń medycznych.
- **Przemoc i sytuacje kryzysowe**
- **Uzależnienie od alkoholu**, zły stan zdrowia spowodowany nadużywaniem alkoholu.

Wszystkie wymienione wyżej problemy prowadzą do wykluczenia społecznego. Na podstawie zidentyfikowanych obszarów problemowych określono cel strategiczny Gminy Sanok, cele operacyjne oraz działania, które powinny służyć odbudowie i podtrzymaniu umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej, pełnieniu ról społecznych oraz integracji osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

IV. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Celem głównym Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Sanok na lata 2010 – 2016 jest dążenie do poprawy standardu życia, zapewnienia warunków sprzyjających osobistemu rozwojowi, wzrostu produktywnego zatrudnienia oraz przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu mieszkańców gminy Sanok.

Cel strategiczny 1:

Doprowadzenie do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin pozostających w ubóstwie ze względu na bezrobocie, przeciwdziałanie długotrwałemu bezrobociu, aktywizacja zawodowa, łagodzenie skutków bezrobocia wśród długotrwale bezrobotnych oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Działania:

- Praca socjalna z rodzinami dotkniętymi bezrobociem w celu zwiększenia szans na zatrudnienie i utrzymanie pracy zawodowej.
- Kontrakt socjalny jako umowa z klientem określająca cele i zadania oraz zakres pracownika socjalnego, monitorowanie i wspomaganie osoby bezrobotnej.
- Indywidualne konsultacje ze specjalistą ds. bezrobocia.
- Prowadzenie warsztatów aktywizacji zawodowej.
- Tworzenie grup wsparcia dla bezrobotnych.
- Organizowanie robót publicznych, staży dla absolwentów we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy.
- Prowadzenie działań związanych z integracją społeczną i zawodową osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

Cel strategiczny 2:

Zapobieganie i powstrzymywanie zjawiska przemocy w rodzinie.

Minimalizowanie uzależnienia od alkoholu w związku z współwystępowaniem ze zjawiskiem przemocy.

Działania:

- Praca socjalna z osobami i rodzinami dotkniętymi problemami uzależnienia i przemocy w rodzinie, udzielanie pomocy interwencyjnej

w celu zapewnienia bezpieczeństwa, powstrzymanie kryzysu i przemocy w rodzinie.

- Realizacja gminnego systemu przeciwdziałania przemocy.
- Praca w zespołach interdyscyplinarnych.
- Diagnoza i konsultacje wstępne dla osób z problemem alkoholowym.
- Tworzenie grup wsparcia dla osób z rodzin, w których występuje przemoc i/lub uzależnienie.
- Współpraca z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, z Sądem, Prokuraturą i Policją.
- Procedura Niebieskiej Karty.
- Pomoc prawna dla osób doświadczających przemocy.
- Treningi i warsztaty – m.in. trening zastępowania agresji.

Cel strategiczny 3:

Zapewnienie systemu wsparcia na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych.

Działania:

- Zapewnienie możliwości korzystania z różnych form pomocy społecznej.
- Praca socjalna w celu zapewnienia kontaktów z placówkami opieki zdrowotnej, udzielanie pomocy w korzystaniu z różnych form rehabilitacji leczniczej i społecznej.
- Poradnictwo w zakresie ustalania stopnia niepełnosprawności, rodzajów ulg, uprawnień i możliwości dofinansowania przysługujących osobom niepełnosprawnym.
- Zapewnienie odpowiednich form opieki osobom wymagającym pomocy: pomoc usługowa, ekonomiczna, praca socjalna.
- Tworzenie Klubów Seniora.

- Promowanie integracji niepełnosprawnych i starszych ze środowiskiem lokalnym poprzez włączanie ich do zajęć kulturalnych, rekreacyjnych danej społeczności.
- Organizowanie opieki wolontariuszy dla osób wymagających opieki.

Cel strategiczny 4:

Zapewnienie wsparcia rodzinom z dziećmi, zapobieganie umieszczaniu dzieci poza rodziną naturalną oraz zapobieganie patologiom w rodzinie.

Działania:

- Praca socjalna w celu wsparcia rodziny w przezwyciężeniu istniejących problemów czy zaniedbań, przeciwdziałanie demoralizacji i patologii w rodzinie.
- Udzielenie różnych form pomocy finansowej i rzeczowej w celu przetrwania trudnej sytuacji bytowej rodziny i zapobiegnięcia wykluczeniu społecznemu.
- Tworzenie Klubów Samopomocy, świetlic środowiskowych w poszczególnych miejscowościach oferujących pomoc dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych.
- Wsparcie funkcji opiekuńczych poprzez kierowanie dzieci do placówek wsparcia dziennego (świetlice szkolne i środowiskowe, kluby samopomocy).
- Tworzenie grup wsparcia dla młodzieży z problemami wychowawczymi, trening zastępowania agresji.
- Tworzenie grup zabawowych dla dzieci małych – profilaktyka dysfunkcji.
- Współpraca z pedagogami szkolnymi, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną celem pomocy w pokonywaniu trudności związanych z edukacją i wychowaniem.

Cel strategiczny 5:

Inicjowanie działań sprzyjających aktywizacji społeczności lokalnych, tworzenie wolontariatu i zwiększenie koordynacji działań organizacji pozarządowych.

Działania:

- Stworzenie realnych, fizycznych miejsc, które będą służyć ożywianiu i integracji danej społeczności lokalnej (w miejscowościach strategicznych Gminy Sanok).
- Organizowanie działań integrujących środowisko lokalne.
- Tworzenie, promowanie i wdrażanie pracy wolontariatu.
- Propagowanie idei samopomocy i obywatelskiego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej.
- Kontynuacja systematycznej współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Źródła finansowania:

Środki na realizację zaplanowanych działań, na realizację poszczególnych programów pochodzić będą z:

1. Budżetu miasta i gminy,
2. Budżetu państwa,
3. Funduszy unijnych,
4. Budżetów organizacji pozarządowych,
5. Z innych źródeł finansowania – sponsorzy, darowizny.

V. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

Skuteczność funkcjonowania przyjętej strategii zależy będzie od:

- monitoringu i ewaluacji,
- budowy programów celowych rozwijających przyjęte kierunki działań.

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych polegają na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych dolegliwości społecznych.

Całościowa ocena wymaga odpowiedzi na pytania o zgodności ocenianej polityki z przyjętymi wartościami i zasadami. Ewaluacja jest działalnością z natury normatywną, gdyż z jednej strony wykorzystuje się w niej istniejące normy, z drugiej strony zaś w jej wyniku mogą pojawić się propozycje wprowadzania nowych norm i procedur. Jest także działalnością instrumentalną, ponieważ jej podstawowym celem jest dostarczenie podmiotom polityki społecznej praktycznej wiedzy potrzebnej przy podejmowaniu decyzji.

Elementami skutecznego monitoringu i ewaluacji będą przede wszystkim:

1. Zespół wdrażający strategię.

Zespół zostanie powołany przez Wójta Gminy Sanok odrębnym zarządzeniem, a w jego skład wejdą: Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, dwóch specjalistów pracy socjalnej, Przewodniczący Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Przewodniczący Komisji Spraw Społecznych. Osobą odpowiedzialną za aktualizację strategii będzie Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sanoku, który do końca października każdego roku, począwszy od 2010 roku do 2016 przeprowadzi proces bieżącej aktualizacji strategii.

2. Ocena wdrażania strategii.

Zespół wdrażający strategię winien się zbierać przynajmniej raz w roku i ocenić poziom wdrażania poszczególnych celów i kierunków działań. Zespół swoją ocenę powinien przekazać Wójtowi Gminy Sanok oraz Komisji Spraw Społecznych sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań, np. programów celowych.

Osobą odpowiedzialną za monitoring i ewaluację strategii będzie Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sanoku, który do końca listopada każdego roku, począwszy od 2010 roku do 2016 proces bieżącej oceny realizacji strategii.

Porównane zostaną działania i ich cele z osiągniętymi rezultatami według wcześniej przewidzianych i przyjętych wskaźników. Wskaźniki będą corocznie aktualizowane.

W 2010 roku przyjmuje się niżej wymienione wskaźniki:

- Liczba bezrobotnych zarejestrowanych,
- Liczba bezrobotnych zarejestrowanych z prawem do zasiłku,
- Liczba osób bezrobotnych zatrudnionych w ramach prac społecznie użytecznych,
- Liczba osób bezrobotnych zatrudnionych w ramach staży zawodowych,
- Liczba osób bezrobotnych zatrudnionych w ramach praktyk zawodowych,
- Liczba osób uczestniczących w projekcie systemowym,
- Liczba osób korzystających pomocy społecznej,
- Liczba dożywianych dzieci,
- Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi,
- Liczba osób skierowanych do domów pomocy społecznej,
- Liczba dzieci, dla których zakupiono podręczniki szkolne,

- Liczba zorganizowanych form wypoczynku letniego i zimowego dla dzieci,
- Ilość zorganizowanych spotkań integracyjnych osób starszych i niepełnosprawnych,
- Ilość uczestników przedsięwzięć kulturalnych organizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury,
- Ilość przedsięwzięć kulturalnych realizowanych przez miejskie instytucje kultury.

3. Narzędzia aktualizacji.

Ze względu na zmieniające się uwarunkowania zarówno wewnątrz Gminy, jak i w jej otoczeniu, modyfikacją strategii podlegać będą zapisy w części operacyjnej. Weryfikacja ta polegać będzie na uaktualnieniu zapisów strategii, zwłaszcza jej niezrealizowanej części. W czasie weryfikacji mogą powstać zupełnie nowe cele szczegółowe i projekty dotyczące tych aspektów życia w Gminie, których w dniu dzisiejszym nie można było przewidzieć. Zmiany te powinny nieustannie dążyć do poprawy jakości życia mieszkańców zawartych w celu strategicznym jak i w obszarach priorytetowych.

Uaktualnienie zapisów strategii odbywać się będzie na podstawie danych ze sprawozdań sporządzanych przez właściwe Referaty Urzędu Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sanoku, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Powiatowy Urząd Pracy w Sanoku.

VI. ZARZĄDZANIE STRATEGIĄ

Aktualne dane oraz wytypowane cele, zadania w każdej strategii są sprawą niezwykle ważną, zwłaszcza w aspekcie długoterminowości opracowania

niniejszego dokumentu. Proponuje się przyjąć, aby ewentualna aktualizacja czy rozszerzenia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Sanok na lata 2010-2016 o nowe zadania były dokonywane raz w roku. Wnioski dotyczące uaktualnienia Strategii zgłaszane będą przez Zespół Wdrażający Strategię w oparciu o wyniki monitoringu i ewaluacji zadań ujętych w dokumencie. Zespół Wdrażający Strategię będzie odpowiedzialny za to zadanie – pod kierunkiem Kierownika Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Sanoku, po uwzględnieniu zmian zachodzących w otoczeniu społecznym gminy. Na bieżąco mieszkańcy powinni być informowani o konkretnych działaniach realizowanych w ramach strategii poprzez:

- Stronę internetową Gminy Sanok
- Popularyzację efektów strategii przez Radę Gminy w IV kwartale każdego roku kalendarzowego.

Harmonogram realizacji i zarządzania strategią

Wyszczególnienie	Termin	Odpowiedzialny
Uchwalenie Strategii przez Radę Gminy Sanok	IV kwartał 2010 roku	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
Gromadzenie informacji o realizacji Strategii, analiza pozyskanych danych.	IV kwartał każdego roku	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
Monitoring i ewaluacja oraz sporządzenie informacji zbiorczej o realizacji strategii	IV kwartał każdego roku	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
Aktualizacja danych statystycznych (demograficznych)	IV kwartał każdego roku	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
Aktualizacja Strategii na podstawie analizy pozyskanych danych	IV kwartał każdego roku	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
Ewentualna Uchwała rady Gminy w sprawie aktualizacji strategii	IV kwartał każdego roku	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

PODSUMOWANIE

Rozwiązywanie problemów społecznych ma charakter długofalowy, dlatego też wyrażona w gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych konstrukcja celów i kierunków działań przeznaczonych do realizacji jest jak najbardziej celowa i uzasadniona. Zapisy zawarte w strategii będą realizowane w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków.

Zdiagnozowanie i wybór przyjętych nie powinny być traktowane statycznie. Zmieniające się uwarunkowania zarówno w skali kraju, jak też środowiska lokalnego mogą wymagać sformułowania nowych odpowiedzi i celów. Pozwolą one bowiem, w istniejących uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych Gminy Sanok, na eliminowanie zagrożeń wykluczenia społecznego.

Strategię należy traktować jako proces otwarty, poddawany okresowym weryfikacjom i aktualizacjom, dlatego też niezbędne jest monitorowanie przebiegu strategii.

Opracowana strategia to dokument bazowy przy konstruowaniu programów operacyjnych i projektów określających sposób oraz metody realizacji zamierzonych przedsięwzięć. Poprzez realizację tego typu programów będzie można osiągnąć wyznaczony cel strategiczny i cele operacyjne. Programy te charakteryzują się ogólnymi zarysami działań, bez szczegółowych rozstrzygnięć, terminarzy, budżetów.

Uszczegółowienie programów strategicznych następuje dopiero na poziomie taktycznym i operacyjnym, czyli w fazie wdrażania.